

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

23 մայիսի 2018 թ.

N 400-Ն

ք.Ստեփանակերտ

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ԹԱՂԱՎԱՐԴ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳՄԱՆ ԵՎ ԱՐՈՏՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով «Իրավական ակտերի մասին» Լեոնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքի 13-րդ հոդվածը՝ Արցախի Հանրապետության կառավարությունը **ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ է.**

1. Հաստատել Արցախի Հանրապետության Մարտունու շրջանի Թաղավարդ համայնքի անասնաբուծության կանոնակարգման և արոտների կառավարման ծրագիրը (այսուհետ՝ Ծրագիր)՝ համաձայն հավելվածի:

2. Սահմանել, որ՝

1) Ծրագրի կատարման հսկողությունը վերապահվում է Արցախի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարությանը (այսուհետ՝ նախարարություն):

2) Ծրագրի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումների պատասխանատուն է հանդիսանում Արցախի Հանրապետության Մարտունու շրջանի Թաղավարդ համայնքի ղեկավարը:

3) նախարարությունը տնտեսական տարին ավարտելուց հետո՝ եռամսյա ժամկետում Արցախի Հանրապետության կառավարություն է ներկայացնում հաշվետվություն՝ կատարած աշխատանքների և իրականացրած միջոցառումների մասին:

3. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակմանը հաջորդող օրվանից:

«Հաստատում եմ»

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ

Բ.ՍԱՀԱԿՅԱՆ

Հավելված
Արցախի Հանրապետության կառավարության
2018 թվականի մայիսի 23-ի
N 400 -Ն որոշման

**ԱՐՅԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

**ԱՐՅԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ԹԱՂԱՎԱՐԴ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳՄԱՆ ԵՎ ԱՐՈՏՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ**

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ - 2018 ԹՎԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

**I. ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ԹԱՂԱՎԱՐԴ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ**

II. ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

III. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

IV. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Անասնաբուծությունը հանդիսանում է գյուղատնտեսության կարևորագույն և առաջատար ճյուղերից մեկը, որը բնակչությանը պարենային ոլորտում ապահովում է կենդանական ծագման մթերքներով (միս, կաթ, ձու և այլն), իսկ արդյունաբերությանը՝ հումքով (կաշի, բուրդ, փետուր և այլն):

Անասնաբուծությունում կարևոր նշանակություն ունեն անասնապահության կանոնակարգումը, արոտների ռացիոնալ օգտագործումը, դրանց որակական հատկանիշների, ինչպես նաև դեգրադացիայի կանխարգելման նպատակով ենթակառուցվածքային օբյեկտների (արոտային ենթակառուցվածքների օբյեկտներ) բարելավումը:

Զարգացած անասնաբուծություն ունեցող երկրներում առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում արհեստական (ցանովի) արոտավայրերի հիմնադրմանը, որն իրենից ներկայացնում է բարձրարժեք կերային կուլտուրաներով ցանված տարածքներ, որոնց հիմքում ընկած է գիտականորեն հիմնավորված ագրոտեխնիկական միջոցառումների համակարգ՝ նպատակաուղղված բարձր բերքատու խոտածածկի ստեղծմանը:

Արոտավայրերի արդյունավետ շահագործումը և որակական հատկանիշների պարբերաբար բարելավումը կախված է նրա օգտագործման և բարելավման ճիշտ պլանավորումից, պլանավորված միջոցառումների հետևողական իրականացումից:

Տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից պլանավորվում և սահմանվում են համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման համար նախատեսված արոտավայրերի սահմանները, արոտավայրեր տանող ուղիները և արոտավայրերի օգտագործման տարեկան ժամանակացույցը:

Սույն ծրագրում օգտագործվող հիմնական հասկացություններն են՝

1) արոտային ենթակառուցվածքների օբյեկտներ՝ կառույցներ (այդ թվում՝ կենդանիների սեզոնային պահվածքով պահման համար), կամուրջներ, արոտավայր տանող ճանապարհներ, կենդանիների հանգստյան վայրեր, կենդանիների ջուր խմելու համար նախատեսված հարմարանքներ (նովեր)։

2) արոտավայր (արոտ)՝ գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման համար նախատեսված գյուղատնտեսական նշանակության հողեր։

3) արոտավայրերի օգտագործման տարեկան ժամանակացույց՝ համայնքի վարչական սահմաններում և (կամ) տիրապետության տակ գտնվող արոտավայրերի օպտիմալ ծանրաբեռնվածության ապահովման նպատակով գյուղատնտեսական

կենդանիների արածեցման համար համայնքի ղեկավարի կողմից սահմանված ժամանակացույց.

4) արոտավայրերի մակերեսային բարելավում՝ արոտավայրերի մաքրում քարերից և թփուտներից, գյուղատնտեսական կենդանիների հերթափոխ արածեցման կազմակերպում.

5) արոտների ջրարբիացում՝ արոտավայրերում գյուղատնտեսական կենդանիներին խմելու ջրով ապահովելու նպատակով ջրագծերի, նովերի կառուցում.

6) արոտագրագործող՝ համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող արոտավայրերը գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցումով կերակրման նպատակով օգտագործող ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ կամ անհատ ձեռնարկատեր.

7) հերթափոխ արածեցում՝ արոտավայրերի բաժանում արոտակտորների և գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման կազմակերպում ըստ արոտավայրերի օգտագործման տարեկան ժամանակացույցի.

8) օպտիմալ ծանրաբեռնվածություն՝ արոտավայրերի՝ առանց բուսական կազմի արտադրողականությանը և էկոլոգիական ամբողջականությանը վնասելու, գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման համար միավոր գլխաքանակով ծանրաբեռնում:

Արցախի Հանրապետության Մարտունու շրջանի Թաղավարդ համայնքի անասնաբուծության կանոնակարգման և արոտների կառավարման ծրագրով (այսուհետ՝ Ծրագիր) ներկայացվում են անասնաբուծության կանոնակարգման և արոտների կառավարմանն ուղղված իրականացվելիք միջոցառումները և ակնկալվող արդյունքները:

I. ԱՐՅԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ԹԱՂԱՎԱՐԴ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Արցախի Հանրապետության Մարտունու շրջանի Թաղավարդ գյուղական համայնքը (այսուհետ՝ համայնք) գտնվում է ծովի մակարդակից 650-1000 մետր բարձրության վրա: Համայնքն ունի 1349 բնակիչ և 350 տնային տնտեսություն: Տեղակայված է Հանրապետության հարավարևելյան հատվածում, Մարտունի շրջկենտրոնից 40, իսկ մայրաքաղաք Ստեփանակերտից՝ 42 կիլոմետր հեռավորության վրա: Համայնքը լեռնային է, ունի 2385,6 հեկտար տարածք, որից 1345,67 հեկտարը գյուղատնտեսական նշանակության հողեր են: Համայնքի սահմանային գոտով հոսում է Վարանդա գետի վտակը:

Բնակչության հիմնական եկամտի աղբյուրն է համարվում անասնաբուծությունը: Խոշոր եղջերավոր կենդանիների թիվը համայնքում կազմում է 660, մանր եղջերավոր կենդանիներինը՝ 576, խոզերինը՝ 330 գլուխ, իսկ թռչուններինը՝ 5 576 թև: Խոշոր և մանր

եղջերավոր կենդանիներից, խոզերից և թռչուններից ստացվում է համայնքի բնակչության սպառման ենթակա կաթի, մսի և ձվի պահանջարկը, իսկ որոշ քանակություն էլ մթերվում է վերամշակող ձեռնարկություններին: Համայնքում տարեկան արտադրվում է մոտ 74 տոննա տավարի, 7.2 տոննա ոչխարի, 32 տոննա խոզի և 16.7 տոննա թռչնի միս՝ կենդանի քաշով: Խոշոր եղջերավոր կենդանիների միջին կաթնատվությունը 2017 թվականի տվյալներով կազմել է մեկ գլխի հաշվով շուրջ 2 400 լիտր, ընդհանուրը՝ 592 000 լիտր:

Խոշոր և մանր եղջերավոր կենդանիների պահվածքը կանոնակարգված չէ, որն էլ իր հերթին առաջ է բերում բազմաբնույթ խնդիրներ, ինչպես անասնաբուծությամբ, այնպես էլ բուսաբուծությամբ զբաղվողների համար:

Համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման համար նախատեսված ընդհանուր արոտների մակերեսը կազմում է 330 հեկտար:

Արոտները գերծանրաբեռնված են, չկան հերթափոխ արածեցման գործող մեխանիզմներ, ինչը տարիների ընթացքում պատճառ է հանդիսացել բարձրարժեք ընդեղեն կերաբույսերի տեսակների, ինչպես նաև ստացվող կերի քանակի և որակի նվազեցման համար: Արոտավայրերի գերակշիռ մասը թփակալված է (թփակալման տոկոսը տատանվում է 5-60 տոկոսի սահմաններում), իսկ որոշ մասերում թունավոր և կերակրման համար ոչ պիտանի բույսերը կազմում են բուսածածկի մոտ 80 տոկոսը: Արոտներում կենդանիների համար խմելու ջրի բացակայության պատճառով արածեցման ենթակա ողջ գլխաքանակը խմելու ջրից օգտվելու համար պարբերաբար ստիպված է լինում հաղթահարել մեծ տարածություն, որն իր հերթին բացասաբար է ազդում գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվության վրա՝ 10-25 տոկոսով նվազեցնելով կենդանիների կաթնատվությունը և 25-30 տոկոսով քաշաճը:

II. ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1. Սույն ծրագրի նպատակն է բացառել արգելված վայրում գյուղատնտեսական կենդանու հայտնվելու դեպքերը, ստեղծել նախադրյալներ համայնքում անասնաբուծության կանոնակարգման և արոտների կառավարման համար, ինչի շնորհիվ, առկա ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործմամբ, բարձրացնել արոտների արդյունավետությունն ու կերային արժեքը, վերականգնել բուսածածկը, կանխել հողերի հետագա դեգրադացման վտանգը, ստեղծել նախադրյալներ խոշոր և մանր եղջերավոր կենդանիների գլխաքանակի, անասնապահական մթերքների արտադրության ծավալների ավելացման, նախրի և հոտի կառավարիչների համար աշխատատեղերի ստեղծման, ինչպես նաև անասնաբուծության և

բուսաբուծության զարգացման և գյուղացիական տնտեսությունների կենսամակարդակի բարձրացման համար:

2. Սույն Ծրագրի խնդիրներն են՝

1) անասնաբուծության կանոնակարգման և զարգացման համար անհրաժեշտ պայմանների, առկա արոտավայրերի լիարժեք օգտագործման և արոտների բարելավման համար հնարավորությունների ստեղծումը, արոտավայրերի բերքատվության բարձրացումը.

2) արոտավայրերում գյուղատնտեսական կենդանիներին խմելու ջրով ապահովումը.

3) արոտավայրերում գյուղատնտեսական կենդանիների հերթափոխով արածեցման կազմակերպումը.

4) Ծրագրի հետևողական իրականացմամբ համայնքի բնակչության եկամուտների ավելացումը:

III. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

3. Ծրագրի շրջանակներում իրականացված ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ համայնքում արոտների արդյունավետ կառավարման նպատակով 2018 թվականի ընթացքում անհրաժեշտ է իրականացնել հետևյալ միջոցառումները՝

1) արոտների ջրարբիացում՝ համայնքային արոտավայրերի սահմաններում գտնվող հինգ վայրերում կենդանիների ջուր խմելու համար նախատեսված 12 մետր երկարությամբ նովերի տեղադրում և այդ նովերում մշտական ջուր ապահովելու համար 1 150 մետր երկարությամբ ջրագծի անցկացում: Պահանջվող աշխատանքների իրականացման համար նախատեսվում է ներդնել 5 511 400 (հինգ միլիոն հինգ հարյուր տասնմեկ հազար չորս հարյուր) ՀՀ դրամ գումար:

2) արոտավայրերի մակերեսային բարելավում. պահանջվող աշխատանքների իրականացման համար նախատեսվում է ներդնել 12 540 000 (տասներկու միլիոն հինգ հարյուր քառասուն հազար) ՀՀ դրամ գումար: Մակերեսային բարելավման՝ թփուտներից մաքրման ենթակա է 330 հեկտար արոտավայր,

3) միջդաշտային ճանապարհների բարեկարգում. պահանջվող աշխատանքների իրականացման համար նախատեսվում է ներդնել 800 000 (ութ հարյուր հազար) ՀՀ դրամ գումար.

4) արոտավայրերի օպտիմալ ծանրաբեռնվածության ապահովում.

5) տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից սահմանված արոտավայրերի օգտագործման ժամանակացույցի հաստատում:

4. Աշխատանքների ֆինանսավորում.

1) արոտների ջրարբիացման աշխատանքների ֆինանսավորումը նախատեսվում է իրականացնել Արցախի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարության (այսուհետ՝ նախարարություն) կողմից պատվիրված նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի հիման վրա, կապալառու կազմակերպության հետ պայմանագրի կնքմամբ.

2) համայնքի ղեկավարը արոտավայրերի մակերեսային բարելավման, միջդաշտային ճանապարհների բարեկարգման աշխատանքների իրականացման համար ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձանց կամ անհատ ձեռնարկատերերի հետ կնքում է պայմանագրեր: Պայմանագրերով նախատեսված աշխատանքների ավարտից հետո համայնքի ղեկավարը կատարված աշխատանքների կատարողականը ներկայացնում է նախարարություն:

3) սույն Ծրագրի 4-րդ կետի 2-րդ ենթակետով նշված աշխատանքների իրականացման համար նախատեսված գումարները՝ նախարարության և համայնքի միջև կնքված պայմանագրի հիման վրա, աշխատանքների ավարտից հետո համայնքի ղեկավարի կողմից ներկայացված կատարողականի՝ Արցախի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարի հրամանով ստեղծված հանձնաժողովի դրական եզրակացության դեպքում տրամադրվում են համայնքին:

5. Արցախի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարությունը համակարգում և վերահսկում է Ծրագրով նախատեսվող միջոցառումների իրականացման գործընթացը:

6. Սույն Ծրագրի ֆինանսավորումն իրականացվում է Արցախի Հանրապետության 2018 թվականի պետական բյուջեի «Անասնապահության կանոնակարգում և արոտների կառավարում» ծրագրով՝ հետևյալ ուղղություններով՝ ստորև ներկայացված աղուսակում:

Աղյուսակ

**ԱՐՑԱՒԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ԹԱՂԱՎԱՐԴ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԱՆԱՍՆԱՐՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳՄԱՆ ԵՎ ԱՐՈՏՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ 2018 ԹՎԱԿԱՆԻՆ ՊԱՀԱՆՋՎՈՂ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԸ**

/հազ. դրամ/

Հ/Հ	Ներդրումների նպատակը	2018թ.	Այդ թվում՝ ըստ եռամսյակների			
			1-ին	2-րդ	3-րդ	4-րդ
1.	Արոտների ջրարբիացում	5331.4		1500.0	2500.0	1331.4
2.	Արոտների ջրարբիացման նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմում	180.0		180.0		
3.	Մակերեսային բարելավում (1 հեկտարի հաշվով 38 000 ՀՀ դրամ)	12540.0	-	4000.0	4000.0	4540.0
4.	Միջդաշտային ճանապարհների բարեկարգում (200 մետր)	800.0	-	800.0	-	-
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		18851.4		6480.0	6500.0	5871.4

IV. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

7. Անասնապահության կանոնակարգման և արոտների կառավարման սույն Ծրագրի իրականացմամբ ակնկալվում է համայնքում գյուղատնտեսական ոլորտի զարգացման առաջընթաց, որն առաջիկա տարիներին կդրսևորվի հետևյալ արդյունքներով.

1) իրականացվող ներդրումների հաշվին կկատարվեն 330 հեկտար արոտավայրերի մակերեսային բարելավման և ջրարբիացման աշխատանքներ, ինչի արդյունքում կավելանան արոտավայրերի արդյունավետ օգտագործվող մակերեսները, կբարձրանա դրանց բերքատվությունը.

2) արոտավայրերի բերքատվության բարձրացման հետ մեկտեղ կավելանան կենդանիների մթերատու հատկանիշները և անասնաբուժական մթերքների արտադրական ծավալները.

3) կստեղծվեն անխոչընդոտ նախադրյալներ համայնքում բուսաբուծության զարգացման համար.

4) գյուղատնտեսության ոլորտի գործունեության արդյունքում կբարձրանա բնակչության զբաղվածության մակարդակը և կավելանան եկամուտները.

5) կբացառվեն համայնքի տարածքում գյուղատնտեսական կենդանիների առանց հսկողության արածեցման դեպքերը:

8. Ծրագրի իրականացման հաջորդող տարիների ընթացքում համայնքում տարեկան կարտադրվի շուրջ 88 տոննա տավարի, 8,2 տոննա ոչխարի միս՝ կենդանի քաշով, աճի տեմպերը, համապատասխանաբար, կավելանան 20 և 15 տոկոսով: Կարտադրվի ավելի քան 662 000 լիտր կաթ, մեկ գլուխ կովի միջին կաթնատվությունը կկազմի շուրջ 2 650 լիտր, աճի տեմպը 2017 թվականի տվյալների նկատմամբ, համապատասխանաբար, կավելանա 11.9 և 10.4 տոկոսով:

**ԱՐՑԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ
ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ
ԿԱՌԱՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏ-ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ
ՂԵԿԱՎԱՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂԱԿԱԼ**

Ա. ԼԱԶԱՐՅԱՆ